

Konu: **Kadim Diller ve Yazılar**

Yazı: **52**

Sakha Halkı ve Kültürü

Doç. Dr. Haluk BERKMEN

Sakha veya Saka halkının kadim **As** ve **Okh** boylarından oluştuğunu ve konuştukları dilin Türkçenin bir lehçesi olduğunu **34** sayılı **Asya Kökenli Diller** başlıklı yazımda söz ettim. **As** kök sözcüğü Asya adında da bulunmakta olup, **Asya = As-Öyü** (Asların bölgesi) demektir. Ruslar Sakha halkına Yakut adını verdiklerinden Sakha ülkesi Yakutistan olarak da tanınır. Sakha halkına verilen diğer isimler Scythian ve İskit olup, Scotların (İskoçlar) Anadolu üzerinden batı Avrupa'ya göç ettikleri biliniyor (Bkz. **24** sayılı **As, Okh ve Tur Halkı**). Kadim Yunan tarihçisi Herodot (M.Ö. 484-425) Sakha'ların sivri külahlara taktıklarından ve pantolon giydiklerinden söz eder. Bu geleneğin ata binmekle ilgili olabileceği görüşündeyim. Zira, Asya atın anavatanı ve Asya halkı atı ilk ehlileştirilmiş olanlardır.

Sakhaların başşehri Yakutsk olan cumhuriyette yaklaşık yarım milyon Sakha Türk'ü yaşamaktadır. Rusya Federasyonu içinde özerkliği olan Sakha cumhuriyeti kırmızı renkli ve başşehri Yakutsk yeşil olarak gösterilmiş olup, ülkenin toplam nüfusu 1.4 milyondur. Bu nüfusun sadece yarısı Sakha Türklerinden oluşmuştur. Geri kalanın büyük çoğunluğu Rus kökenlidir.

Sakha dili Türkçe ile karşılaştırıldığında pek çok benzerliğin bulunduğu hemen göze çarpmaktadır. Örneğin, birden on'a kadar olan Sakhaca sayıların benzerliği alttadır.

1 – **biir**, 2 – **ikki**, 3 – **üs**, 4 – **tüört**, 5 – **bies**, 6 – **alta**, 7 – **sette**, 8 – **ağıs**, 9 – **toğus**, ve 10 – **uon**. Türkiye Türkçesinde Y ile başlayan birçok sözcük Sakha Türkçesinde S ile başlar. Bazı örnekler alttaki tabloda görülüyor. Sakha halkı ülkelerine Yakutistan demek yerine 'Sakha Ülkesi' demek olan **Sakha Sire** demeyi tercih ederler.

Nitekim, Sakha sözüdeki S ile Anadolu Türkçesinde kıymetli taşın adı olan Yakut sözüdeki Y ve yarı kıymetli taş olan Yada taşı adındaki Y ilişkisi dikkate değerdir ve kadim bir S-Y ilişkisine işaretler.

Türkiye Türkçesi	Sakha Türkçesi	Türkiye Türkçesi	Sakha Türkçesi
Yıl	Sıl	Yol	Suol
Yağmur	Samır	Yirmi	Süürbe
Yaka	Sağa	Yumurta	Sımit
Yaş	Saas	Yat	Sit
Yel	Siel	Yer	Sir
Yeni	Sanga	Yüz	Süüs
Yıldız	Sulus	Yok	Suoks

Sakhalar diğer Türki toplumlardan önce, daha 1917 yılında Semen Novgorodov'un Latin abecesini kabul etmişlerdir. Sakhaların ilk yazılı eseri A. Uvarovsky'ye (1800-1862) ait olup, 1848 yılında yazılmış **Ahtılar** (Hatıralar) adlı eseridir. E. K. Pekarsky tarafından hazırlanmış "Sakha Dili Lügati" Türkiye Türkçesine çevrilerek yayınlanmıştır.

Sakhaların zengin bir sözlü halk edebiyatları, folklor dansları ve atalarından miras kalan musiki gelenekleri vardır. Birçok telli saz bu bölgede gelişip batıya mal olmuştur. Bu müzik aletleri ufak farklarla Dombra, Kopuz, Cura, Saz, Çöğür, Tambura ve Tar adlarını almıştır. Ağız Kopuzu ise Sakhaların en kolay çalınan müzik aleti olup, **Komus** olarak bilinir. Bu alet üfleme veya telli olmayıp, ses ve nefesle çalınır. Bu aletten çıkan sesler dört nala koşan bir atın çıkardığı nal seslerini andırır. Altındaki resimde telli *dombra'yı* ve *ağız kopuzunu* görüyoruz. Ağız kopuzunda rezonans kutusu görevini ağzın içi görmektedir. *Komus* için Türkmenler *Gopuz*, Başkurtlar *Kubız*, Ukraynalılar *Drimba*, Almanlar *Maultrommel* demişlerdir. İngilizce *Jaw Harp*, *Jew's Harp* veya *Mouth Harp* da denmektedir.

